

Reisgids ITALIË

Tim Jepson
fotografie: Matt Propert

Inhoud

De reis indelen 8

Geschiedenis en cultuur 13

Het huidige Italië 14 Eten en drinken 18 Geschiedenis van Italië 20 Kunst 32

Rome 43

Inleiding en kaart 44 Een wandeling door Rome 66 De grand tour 72

Noordwest-Italië 83

Inleiding en kaart 84 Truffels 90 Een tocht door het Valle d'Aosta 94

Lombardije en de meren 103

Inleiding en kaart 104 Een tocht langs het Lago Maggiore 118

Venetië 127

Inleiding en kaart 128 Een wandeling door Venetië 146 Gondels 154

Noordoost-Italië 167

Inleiding en kaart 168 Een tocht rond het Lago di Garda 178

Emilia-Romagna en Marche 183

Inleiding en kaart 184

Florence 203

Inleiding en kaart 204 Een wandeling van Santissima Annunziata naar Santa Trinita 230 Overstromingen 238

Toscane 241

Inleiding en kaart 242 De Palio 250 Een tochtje door het wijgebied Chianti 264

Umbrië 269

Inleiding en kaart 270 Een tochtje door Umbrië 276

Het zuiden 287

Inleiding en kaart 288 Trulli 306 Een tocht door romaans Puglia 310

Sicilië en Sardinië 315

Inleiding en kaart 316 De maffia 334

Reiswijzer 341

Hotels en restaurants 351 Winkelen 385 Evenementen 389
Woordenlijst 391 Register 392 Fotoverantwoording 398

Pagina 2: het verlokkelijke stadje Atrani aan de Amalfikust. Pagina 3: de campanile van de dom van Florence torent boven de huizen uit.

De reis indelen

Er is geen land ter wereld waar kunst, cultuur, gastronomie, mode, wijn en opera zo goed samengaan als in Italië. Waar treft u nu dezelfde unieke combinatie tussen klassiek en modern of charme en schoonheid? Er zijn maar weinig landen met eenzelfde keur aan vakantiemogelijkheden, maar hierdoor zult u ook uw reis naar Italië extra zorgvuldig moeten voorbereiden.

BEZICHTIGEN EN RONDREIZEN

Italië heeft vijf prachtige steden waar alles om draait, Rome, Florence, Venetië, Napels en Milaan, en een aantal bijzondere kleinere centra, Turijn, Verona, Bologna, Genua, Bari en Palermo, waar u een paar dagen kunt doorbrengen voor u de nabijgelegen kleinere plaatsen en dorpen bezoekt. Vlieg heen naar de ene plaats en vlieg terug vanuit een andere

plaats om zoveel mogelijk uit uw reis te halen. Verblijf in historische stadscentra van waaruit u bijna alles te

voet kunt verkennen. Neem de trein om van de ene stad naar de andere te reizen; neem alleen het vliegtuig voor langere trips. Italië heeft een excellent, uitgebreid en goedkoop spoorwegnetwerk, Trenitalia (zie Reiswijzer p. 345). De verbindingen tussen de grote steden zijn onovertroffen, terwijl de treinen ook in kleinere plaatsen komen, vaak langs charmante en schilderachtige routes. U hebt alleen een auto nodig voor een bezoek aan het platteland, met name in het zuiden en op Sicilië (zie Reiswijzer p. 344). De Italiaanse wegen zijn over het algemeen uitstekend: goed bewegwijzerd en prima onderhouden.

EEN WEEK NAAR ITALIË

Een reis naar Florence en Toscane – naar de belangrijkste kunststad van Europa en het idyllische landschap waar Italië zo beroemd om is – evenals een bezoek aan Rome staan garant voor een week vol Italiaanse geneugten als kunst, schepijs, cultuur, gastronomie, wijn en natuurschoon.

Vlieg naar Florence waar u **Dag 1 en 2** doorbrengt en verbaast u zich over Brunelleschi's beroemde koepel op de Duomo, Michelangelo's *David* in de Galleria dell'Accademia en de magnifieke musea Uffizi, Bargello en Palazzo Pitti (reserveer entreebewijzen voor het Uffizi en de *David*). Neem ook de tijd voor een bezoek aan de belangrijkste kerken, de Santa Croce en de Santa

De koepel van de Sint-Pieter in Vaticaanstad.

Maria Novella, de Ponte Vecchio en kleinere artistieke juweeltjes, zoals de Capella Brancacci. Ga ook een uurtje of twee winkelen.

Stap in de ochtend van **Dag 3** op een regionale trein voor een reis van anderhalf uur naar Siena, 50 km ten zuiden van Florence. Breng de rest van de dag door in deze prachtige en makkelijk te ontdekken middeleeuwse stad, uw basis voor de volgende dagen. Ga zeker naar de Campo – het plein waar de beroemde Palio paardenraces worden gehouden –, de Duomo, het Museo Civico, Museo dell’Opera del Duomo en de Santa Maria della Scala.

Trek **Dag 4 en 5** uit voor het Toscaanse landschap. Rijd een route van 185 km langs Pienza, de abdijen van Sant’Antimo en Monte Oliveto Maggiore en de wijnsteden Montalcino en Montepulciano in Zuid-Toscane. Neem de volgende dag de bus of de auto van Siena naar het populaire en schilderachtige dorp San Gimignano boven op een heuveltop.

Stap in de ochtend van **Dag 6** op de trein naar Rome, afhankelijk van de verbinding een reis van twee tot drie uur (241 km). Strek daarna uw benen door via de Campidoglio

BEZOEKERS- INFORMATIE

Voor goede algemene informatie is er het Italiaanse Bureau voor Toerisme ENIT (feelflorence.it). Voor informatie over Rome zie 060608.it; Florence, firenzeturismo.it en Venetië, turismo.venezia.it. Gebruik zoekwoorden als *turismo, comune of ufficio informazioni of pro loco* (toeristenbureau) en de naam van een plaats om de officiële website van andere steden en dorpen te vinden. Voor musea is museionline.it een goede bron en voor nationale, regionale en andere parken en natuurreservaten kijkt u op de site parks.it. Treinen zoeken en boeken: trenitalia.it.

NIET MISSEN:

- Wandeling door Romes Forum Romanum en Colosseum **50-56**
- Een boottocht naar Bellagio **117**
- Een nachtelijke tocht op de Canal Grande in Venetië **133**
- Wandelen in de Dolomieten **181**
- De byzantijnse en vroegchristelijke mozaïeken van Ravenna **196-198**
- De schilderijen in Galleria degli Uffizi, Florence **216-219**
- Siena’s Palazzo Pubblico **244-247**
- De Basilica di San Francesco in Assisi **274**
- Herculaneum **295-296**

naar het Forum Romanum en het Colosseum te lopen, waarbij u ook een bezoekje kunt brengen aan de nabijgelegen kerken San Clemente en San Pietro in Vincoli. Ga in de avond naar de Spaanse Trappen en de Trevifontein.

Begin **Dag 7** met de Piazza Navona en de Campo de’ Fiori, bezoek dan het Pantheon en de Santa Maria sopra Minerva. Maak vervolgens een stadswandeling of bekijk twee musea die te doen zijn in korte tijd, het Palazzo Altemps en het Palazzo Doria Pamphilj. Breng in de middag een uurtje door in de Sint-Pieter en ga dan shoppen, naar een groot museum of slenter door de mooie wijk Trastevere.

ALS U MEER TIJD HEBT

Als u meer tijd hebt, kies dan steeds een geschikte plek vanwaar u vertrekt en waar u naar terugkeert. Trek vooral meer tijd uit om het landschap te ontdekken.

Noordelijke route: vlieg naar Milaan en ga in de ochtend van **Dag 1** naar de Duomo en Leonardo da Vinci’s *Het Laatste Avondmaal* (in de Santa Maria delle Grazie; reserveer ruim van tevoren). Pak vervolgens de trein naar

Kunst

Het artistieke en culturele erfgoed is de grootste rijkdom van Italië. Ruim drieduizend jaar lang drukten de schilderijen, beeldhouwwerken, mozaïeken, opera's en literatuur van ontelbare kunstenaars, componisten en schrijvers hun stempel op de westerse beschaving.

SCHILDER- EN BEELDHOUWKUNST

Griekenland en Rome: door de komst van de Griekse kolonisten naar Magna Graecia in de 8e eeuw v.Chr. werd in Sicilië en Zuid-Italië de Griekse kunst geïntroduceerd (zie p. 20). De meest tastbare herinneringen hieraan zijn de tempels in Paestum, Agrigento en elders en de theaters van Taormina en Syracuse. Er is weinig over van de Hellenistische schilderkunst uit die tijd, hoewel de invloed ervan zichtbaar is in de tombe- en vaasschilderingen van de Etrusken en op de fresco's van de Romeinse villa's. De meest sprekende voorbeelden daarvan zijn te vinden in Pompeii en het Museo Archeologico Nazionale in Napels.

De Etrusken en Romeinen keken de mozaïekkunst af van de Grieken en sierden er de muren en vloeren van hun huizen en kerken in heel Italië mee.

De Etrusken en Romeinen keken de mozaïekkunst af van de Grieken, en gebruikten die voor het decoreren van de muren en vloeren van hun huizen en tempels. In Napels en Pompeii zijn hiervan wederom enkele mooie voorbeelden te bezichtigen hoewel de allermooiste in een 3e-eeuws jachtverblijf, aan de Piazza Armerina op Sicilië, zijn te vinden. Nog groter was de invloed van de Griekse beeldhouwkunst, niet alleen tijdens de Romeinse

tijd maar ook in de renaissance en tijdens de neoclassicistische opleving in de 18e en 19e eeuw. In heel Italië zijn Romeinse sculpturen te zien, waarin de invloed van de Grieken duidelijk herkenbaar is aan de verfijnde afwerking. Hetzelfde geldt voor de Etruskische beeldhouwkunst, hoewel daar minder voorbeelden van zijn. De beste zijn te vinden in de Villa Giulia in Rome en de kleinere provinciale musea van Toscane, Umbrië en Lazio.

Het Byzantijnse Rijk: de kunst van het Byzantijnse Rijk ontstond in de tijd dat het oude Romeinse Rijk was opgesplitst in een westers deel met Rome als hoofdstad en een oosters deel rond Constantinopel (Istanbul). Door deze oosterse en Romeinse oorsprong werd de Byzantijnse kunst een mix van klassieke en meer uitbundige oriëntaalse stijlen. Het mozaïek nam een prominente plaats in omdat deze kunstvorm perfect paste bij de Byzantijnse voorliefde voor decoratie, abstractie en het karakteristieke gebruik van goud.

De eerste kennismaking van het Italiaanse schiereiland met de Byzantijnse cultuur dateert van de tijd van Justinianus, de Byzantijnse keizer die in de 6e eeuw delen van Italië heroverde op de Visigoten. Hij vestigde zijn hoofdstad in Ravenna, een stad waar nog steeds de fraaiste Byzantijnse mozaïeken van Europa te vinden zijn, hoewel u ook magnifieke door de Byzantijnen beïnvloede mozaïeken kunt zien in onder andere Aquileia, Milaan en Rome. Opvallend is dat de

Een 14e-eeuwse Madonna met Kind, Gallerie dell'Accademia, Venetië.

Byzantijnse mozaïektraditie zo lang een rol heeft gespeeld in de Italiaanse kunst, zelfs tot in de 12e eeuw en later, zoals te zien is in de Basilica di San Marco in Venetië en in de Battistero di San Giovanni in Florence.

Voor de renaissance: de invloed van Byzantium werkte vooral door in de schilderkunst waarin drie genres ruim vijfhonderd jaar dominant waren: heiligenportretten, de Madonna met Kind en *Christus Triumphans*, een geschilderde Christusfiguur aan het kruis. In de 14e eeuw, toen de stadstaten steeds welvarender en cultureel verfijnder werden, begonnen deze beelden sleets en uit de tijd te raken. De overgang naar een nieuw idioom, waarmee vooruit naar de renaissance werd gegaan, verliep echter geleidelijk.

Een van de eerste kunstenaars die worstelden met nieuwe expressievormen was de Romein Pietro Cavallini (ca. 1250-ca. 1330), een in Byzantium opgeleide mozaïekwerker die halverwege zijn carrière de mogelijkheden van

frescoschilderijen begon te onderzoeken. Hij werkte enige tijd in de Basilica di San Francesco (1228) in Assisi, een belangrijk gebouw in de ontwikkeling van de Italiaanse kunst. Hier ontmoette hij Cimabue, door kunstcriticus Giorgio Vasari omschreven als de 'vader van de Italiaanse schilderkunst'. Daarna werkte hij samen met Cimabue's leerling, Giotto di Bondone, de invloedrijkste figuur van voor de renaissance. Voortbouwend op de eerste aanzetten van Cimabue en anderen introduceerde Giotto realisme, een verhaal, emotie en diepte in de schilderkunst. Daarmee brak hij met de Byzantijnse wurggreep op de stijl en de inhoud. Dergelijke ontwikkelingen vonden ook plaats in de beeldhouwkunst, die lange tijd geen rol van betekenis had gespeeld. Hierbij vallen met name de in Toscane gevestigde kunstenaars Nicola Pisano (ca. 1220-1284) en Arnolfo di Cambio op.

De renaissance: de grote culturele renaissance, of wedergeboorte, die in de 15e en 16e eeuw in Italië en elders plaatsvond, kwam langzaam tot wasdom. Er was al tweehonderd tot driehonderd jaar sprake van verandering in de kunst en de maatschappij als gevolg van de toegenomen rijkdom en ontwikkeling van de stadstaten, de ontwikkeling van de wetenschap, de hernieuwde interesse in de klassieke kunst en ideeën, de aantrekkingskracht van het humanisme en door de opkomst van mecenasen als de Medici in Florence, wier opdrachten kunstenaars bevrijdden van de noodzaak om conservatieve kerkkunst te maken. Vooral in Florence, waar alle voorwaarden

Michelangelo's Pietà uit 1499 is een hoogtepunt van de renaissance kunst.

voor kunstzinnige vernieuwing aanwezig waren, kwam de kunst tot bloei. Filippo Brunelleschi (1377-1446) was de vaandeldrager van de architectuur, Donatello (1386-1466) de pionier van de beeldhouwkunst en Masaccio (1401-1428) nam het voortouw in de schilderkunst. Daarna volgde ook de rest van Italië. Een van de belangrijkste culturele centra was Venetië. De enorme rijkdom en het kosmopolitische elan kwamen hier artistiek tot uiting in de werken van Vittore Carpaccio, Giovanni Bellini, Titiaan, Jacopo Tintoretto en vele anderen.

Maniërisme en hoogrenaissance: de renaissance duurde het grootste deel van de 15e eeuw. De laatste jaren van het tijdperk, ongeveer begin 16e eeuw, behoren tot de hoogrenaissance. Drie grote namen domineerden deze periode: Leonardo da Vinci (1452-1519), Michelangelo (1475-1564) en Rafaël (1483-1520), alle drie grote genieën wier werk elke vorm van classificatie overstijgt. Het zelfvertrouwen van de renaissancegeest werd ondermijnd door de toenemende politieke strubbelingen die uiteindelijk uitmondde in de aanval op Rome en het pausdom door het keizerlijk leger van Karel V in 1527. De onzekerheid van deze periode komt goed tot uiting in het maniërisme, het artistieke genre dat de brug vormt tussen de renaissance en de barok. Zoals de naam suggereert, was de benadering

‘gekunsteld’, waarbij stijl boven inhoud en kunstigheid boven naturalisme werd geplaatst. Voorheen onaantastbare conventies als kleur, afmetingen en compositie werden bewust verbroken. Het late werk van Michelangelo en Rafaël vertoont maniëristische invloeden, die werden overgenomen en verder werden ontwikkeld door kunstenaars als Pontormo (1494-1556), Rosso Fiorentino (1494-1540) en Parmigianino (1503-1540).

De barok: de barokkunst was een uiting van een nieuw gevoel van zelfvertrouwen dat eind 16e eeuw voortkwam uit de Contrareformatie, een beweging die uit de rooms-katholieke kerk voortkwam om een antwoord te formuleren op het opkomende protestantisme. De Italiaanse schrijver Luigi Barzini omschreef de barok als ‘alles wat nodeloos gecompliceerd, overbodig, grillig en excentriek is’. (*De Italianen*, 1964). De stijl floreerde vooral in Rome waar het pausdom de grootste mecenas van het 17e-eeuwse Italië werd, maar het kwam ook tot wasdom in Napels, Lecce, Turijn en Palermo. De belangrijkste overblijfselen uit die tijd zijn beelden en gebouwen, en de grootste vertegenwoordigers van de stroming de exuberante Gianlorenzo Bernini (1598-1680) en zijn meer introverte rivaal Francesco Borromini (1599-1667).

De barokschilderkunst was minder opvallend maar had ook een aantal grote meesters,

FRESCOKUNST

Fresco's hebben hun naam te danken aan het woord *fresco*, of *vers*, omdat ze werden geschilderd op nat 'vers' pleisterwerk, een techniek die populair was in de renaissance.

Breng verf aan op droog pleisterwerk en een beetje vocht kan tot beschadigingen leiden. Maar als je verfpigmenten aanbrengt op nat pleisterwerk – een mix van kalk, water en fijn zand – dan vormt calciumhydroxide samen met kooldioxide in de lucht calciumcarbonaat. Dit kristalliseert rond het zand en de pigmentdeeltjes waardoor ze fixeren en resistent worden tegen verdere inwerking van water. Door deze techniek was het aantal pigmenten en daarmee kleuren dat kon worden gebruikt beperkt. De pigmenten waren ook lastig mengbaar waardoor het moeilijk was om diepte te creëren en kunstenaars konden alleen werken op kleinere oppervlakken zodat het kunstwerk kon worden voltooid voor het pleisterwerk droog was. De enige manier om fouten te herstellen was het pleisterwerk slopen en opnieuw aanbrengen.

Het oude Rome

Aan de achterkant van het Campidoglio ligt het Forum Romanum (Foro Romano) geflankeerd door opgravingen van de latere Fori Imperiali, die werden aangelegd om het volle oude centrum uit te breiden en te verfraaien. Aan de overkant en naar rechts toe ligt de Palatijn en nog verder kunt u het Colosseum zien liggen.

Een ruitersstandbeeld van keizer Marcus Aurelius op de Piazza del Campidoglio.

Campidoglio

 46 C3

CAMPIDOGLIO (CAPITOOI)

De Piazza Venezia wordt gedomineerd door het Monumento a Vittorio Emanuele II, een eerbetoon aan de Italiaanse eenwording, dat vanwege zijn vorm en verblindend witte marmeren muren in de volksmond de 'tikmachine' of 'suikertaart' heet. De bouw vereiste de sloop van vele middeleeuwse gebouwen en veranderde het aanzien van het Campidoglio of Capitolino (Capitool), het hart van het

oude Rome en de belangrijkste van de oude zeven heuvels, voor altijd.

Op de sinds de bronstijd bewoonde zuidkant van het Capitool stond ooit het belangrijkste heiligdom van de stad, de tempel voor Jupiter, terwijl op de noordelijke uitloper de Arx stond, de vroegste citadel van Rome. Nu is de **Piazza del Campidoglio** het middelpunt. Het werd in de 17e eeuw voltooid naar een ontwerp van Michelangelo. In paleizen aan weerszijden bevinden zich de **Musei Capitolini** (Capitolijnse Musea), met

INSIDER TIP Op veel putdeksels herinnert de inscriptie SPQR (een Latijnse afkorting van 'de Senaat en het Romeinse volk') aan het verleden van Rome.

—ADAM THEILER
*National Geographic
International Channel*

een schilderijenafdeling en een deel van de opmerkelijkste Griekse en Romeinse sculpturen van de stad.

De meeste indruk maakt het 2e-eeuwse ruitersstandbeeld van keizer Marcus Aurelius in de zuilengang van het Palazzo del Museo Capitolino (het beeld op het plein is een kopie). De linkerachterkant van het plein biedt een onvergetelijke blik op het Forum Romanum.

Een trap leidt naar de kerk **Santa Maria in Aracoeli**. Deze werd in 1348 gebouwd als dankoffer na het verdwijnen van de Zwarte Dood. Een minder vermoeiende entree vindt

u aan de achterkant van de Piazza de Campidoglio. Binnen heeft het gebouw een magische charme, vooral in de schemer, als kroonluchters het vergulde plafond en de schimmige oude zuilen verlichten. Artistiek hoogtepunt zijn Pinturicchio's fresco's van scènes uit het leven van de H. Bernardus (1486) in de eerste kapel van de zuidbeuk.

De **Fori Imperiali** (keizersfora) is de naam van de vijf fora die Julius Caesar en diens opvolgers lieten aanleggen nadat het oorspronkelijke Forum Romanum te vol was geworden. Veel van de monumenten gaan schuil onder de Via dei Fori Imperiali, de weg die Mussolini in 1932 door het gebied liet aanleggen. Naar schatting is slechts 20% opgegraven.

Musei Capitolini

- 46 C3
- Piazza del Campidoglio 1
- 06 0608 voor informatie en reserveringen of online via museiincomuneroma.it
- Gesl. 1 jan., 1 mei, 25 dec.
- €€€ (meer tijdens speciale exposities)
- Bus: 60, 64, 81, 87, en alle andere bussen naar Piazza Venezia

museicapitolini.org

PASSEN EN GECOMBINEERDE TICKETS

Bespaar kosten tijdens een bezoek aan Rome met een van deze passen:

Archaeologia Card (€€€€€) Deze pas geldt zeven dagen en biedt gratis entree tot de opgravingsplekken van het Museo Nazionale Romano, Colosseo, Palatino, Foro Romano, Terme di Caracalla, Villa dei Quintili en Mausoleo do Cecilia Metella.

Te koop op deelnemende plekken.

Biglietto 4 Musei (€€) Een driedaagse pas voor de vier musea van het Museo Nazionale Romano: Palazzo Altemps, Palazzo Massimo alle Terme, Crypta Balbi, en Museo delle Terme di Diocleziano. Te koop op deelnemende plekken.

Colosseo en Foro Pas (tel. 06 399 67700 of coopculture.it, 06 0608, €€€€€) Een tweedaagse pas voor het Foro Romano, Palatino en Colosseo. De kortste rijen staan bij de ingang van het Foro Romano vanaf de Via dei Fori Imperiali bij Via Cavour. Telefonisch of online bij coopculture.it gekochte tickets moeten worden afgehaald bij het Colosseo.

Roma Pass (tel. 06 0608, romapass.it, €€€€€) Deze twee- of driedaagse pas biedt vrije toegang tot de eerste twee grote musea en archeologische plekken die u bezoekt en korting op andere plekken. Bovendien kunt u gratis met het openbaar vervoer. Te koop via internet, telefoon, bij bezoekerscentra en informatiepunten.

Julius Caesar was de eerste keizer die op grotere schaal buiten het oorspronkelijke forum liet bouwen. Zijn **Forum van Caesar** (54-46 v.Chr.) heeft de tand des tijds echter slecht doorstaan. Zijn opvolger, Augustus, had de tijd ook niet mee. De ruïnes van de Tempel van Mars Ultor, met zuilen aan drie kanten, zijn nagenoeg de enige overblijfselen van zijn **Forum van Augustus** (2 v.Chr.-14 n.Chr.).

Twee grote zuilen en een prachtig fries zijn de hoogtepunten van het **Forum van Nerva**, gebouwd door een keizer die slechts twee jaar regeerde (96-98). Veel mensen zien dit forum over het hoofd evenals het **Forum van Vespasianus** (71-75), omdat het meest extravagante forum van de vijf, het **Forum van Trajanus** (107-112), alle aandacht opeist.

De blikvanger van het Forum van Trajanus is de **Trajanuszuil**, het grote pronkstuk van de keizerfora. De top van deze 30 m hoge pilaar was ooit zo hoog als het omliggende heuvel-land. Het voortreffelijk behouden monument

– alom beschouwd als een meesterwerk van de Romeinse beeldhouwkunst – verrees in 113 n.Chr. om de overwinningen te vieren op de Daciërs, een krijgersstam die het huidige Roemenië grotendeels bezette. Een spiraalfries van 200 m lang kronkelt langs de 18 marmeren zuilenblokken. Dit majestueuze verhaal in marmer, met zo'n 2500 figuren, bevat scènes uit de glorieuze veldtochten van Trajanus.

FORUM ROMANUM

Bijna duizend jaar was het Forum Romanum (Foro Romano) het hart van het antieke Rome en het Romeinse wereldrijk. Nu resteren slechts een paar romantische ruïnes, al maken de melancholieke schoonheid en de echo's uit het verleden het nog steeds de belangrijkste archeologische vindplaats van Europa. De monumenten zijn in de loop der eeuwen verbouwd en over elkaar heen geplaatst waardoor een onoverzichtelijk

Dagelijks leven in de buurt van het Forum Romanum.

DE VESTAALSE MAAGDEN

De vestaalse maagden moesten zorgen voor het heilige vuur van Rome, een altijd brandend symbool van de eeuwige roem van de stad in de tempel van Vesta. Ze traden toe op zes- tot tienjarige leeftijd en kwamen alleen uit de voornaamste patriciërs-families. Ze dienden dertig jaar voor ze een staatspensioen kregen en konden trouwen. Ze leerden eerst tien jaar, vervulden daarna tien jaar hun rituele taak en onderwezen daarna anderen.

De priesteres die haar maagdelijkheid verloor – vestaals bloed mocht niet vloeien – werd levend begraven en de betrokken man dood gegeseld. Degenen die de vlam lieten uitgaan, kregen zweepslagen van de pontifex maximus, de Romeinse hogepriester, en werden gedwongen het weer aan te steken met stukken heilig hout. In ruil voor hun diensten genoten de maagden hoge sociale achting en privileges, zoals gratierecht voor veroordeelde criminelen, voorrang op straat, het recht in een koets te rijden binnen de stad (gewoonlijk alleen voorbehouden aan keizerinnen) en het bewaren van testamenten, waaronder die van de keizer. Op iedere verwonding van een maagd stond de doodstraf.

geheel is ontstaan. Zij symboliseren echter de vergane glorie en hebben de vriendelijke charme van een ooit grootse plek.

Wat nu het forum is, was ooit een drassig dal tussen de heuvels Palatijn en Capitoel. In de ijzertijd was dit een begraafplaats aan de rand van een dorp. Dit verklaart wellicht de naam (het Latijnse *forum* betekent 'buiten'). Later werd het een vuilnisbelt voor nabijge nederzettingen, en nog later een marktplaats. De eerste grotere monumenten verschenen waarschijnlijk in de 7e eeuw v.Chr. tijdens de regeerperiode van de eerste Etruskische koningen. Naarmate het rijk groeide, verzezen hier ook allerlei bouwwerken voor burgers en religieuze en politieke instellingen. Patriciërshuizen, winkels, tempels en markten werden dicht op elkaar gebouwd, en kooplui, politici en keizers overtroffen elkaar met de pracht van hun bouwwerken.

In de 2e eeuw n.Chr. was de bouwwoede over, voornamelijk omdat alle beschikbare ruimte op was. De plek bleef echter een belangrijk symbolisch brandpunt, ondanks de verplaatsing van politieke macht naar de Palatijn, van de handel naar de Trajanusmarkt en van de bouwactiviteiten naar de keizersfora.

Na de val van Rome eiste de tijd zijn tol. Brand richtte in de 3e eeuw grote

verwoestingen aan en daarna volgden aardbevingen en aanvallen van barbaren in de 5e eeuw. In de middeleeuwen roofden mensen hier stenen voor de bouw van kerken en paleizen, en kostbaar marmer verdween in de kalkovens van aannemers. Uiteindelijk was er zo weinig over van het forum dat het bekend werd als *campo vaccino*, 'koeienweide'. Gerichte opgravingen begonnen pas tegen het eind van de 18e eeuw en duren nog steeds voort.

Het opgravingsterrein: zorg ervoor dat u een overzicht van het forum hebt voor u het terrein gaat verkennen. Dit is onder andere verkrijgbaar op de Piazza del Campidoglio. Om iets van de ruïnes te begrijpen hebt u

Foro Romano

- 47 D3
- Ingangen bij Largo Romolo e Remo (kruising Via dei Fori Imperiali en Via Cavour) en bij Via di San Gregorio 30
- 06 0608
- Reserveringen 06 3996 7700 of online coopculture.it
- €€€€ (inclusief toegang Colosseo en Palatino)
- Bus: 75, 81, 175, 204, 673; tram 30, en alle andere bussen naar Piazza Venezia. Metro: Colosseo

De Trevifontein en het Palazzo Barberini

U herkent hem meteen, de gigantische Fontana di Trevi (Trevifontein). Hij is op vernuftige wijze aangebouwd aan een patriciërshuis. Niet minder indrukwekkend is het nabijgelegen Palazzo Barberini, een enorm barokpaleis, waar nu de Galleria Nazionale d'Arte Antica in is gevestigd, met een deel van de nationale kunstcollectie.

De barokke Fontana di Trevi is de mooiste van de vele fonteinen van de stad.

Fontana di Trevi

- 47 D4
- Piazza di Trevi
- Bus: 62, 80, 117, en 119 naar de Via del

Palazzo Barberini

- 47 D4
- Via delle Quattro Fontane 13
- Informatie: 06 688 023 23; reserveringen: 06 32810 of tosc.it
- Gesl. ma. en 1 jan., 25 dec.
- €€
- Bus: 61, 62 en 85 naar Via Barberini. Metro: Barberini

galleriabarberini.beniculturali.it

FONTANA DI TREVI

Het is een van de onvergetelijke beelden uit de naoorlogse cinema: de in het zwart geklede Anita Ekberg met haar indrukwekkende boezem die door het kalme water van de Fontana di Trevi waadt in *La Dolce Vita*, Fellini's ode aan het indolente, ontspannen Rome eind jaren 1950. De eerste fontein op deze plek werd in 1453 gebouwd voor paus Nicolaas V en gevoed door de Acqua Vergine, een aquaduct dat in 19 n.Chr. door Agrippa aangelegd was. De huidige fontein, gemodelleerd naar de Arco di Costantino (zie kader p. 56), werd tussen 1732 en 1762 voor paus

INSIDER TIP Bij de Trevifontein is Vicus Caprarius, oude vertrekken die werden ontdekt tijdens de bouw van een bioscoop. Als u goed luistert, hoort u hier water van de Acqua Vergine.

—PAUL BENNETT
schrijver
National Geographic

Clemens XII aangelegd, waarschijnlijk naar een ontwerp van Nicola Salvi (1697-1751).

Weinig bezienswaardigheden zijn bij de eerste aanblik zo aangenaam: smalle kasseienstraatjes onthullen aan het eind plotseling de fontein, uitgespreid over een hele wand van het Palazzo Poli. De naam komt van de drie straatjes – de *tre vie* – die hier samenkomen. In het midden van de fontein staat een beeld van de Griekse god van de wateren, Oceanus, geflankeerd door tritons te paard die een woeste (links) en een kalme (rechts) zee symboliseren. In de nissen achter Oceanus staan beelden van Gezondheid en Overvloed, en sculpturen die de vier seizoenen met hun gaven symboliseren.

PALAZZO BARBERINI

Het Palazzo Barberini heeft een deftige stamboom: de architecten waren de drie grootste namen van hun tijd – Bernini, Carlo Maderno en Borromino – terwijl de familie die het paleis liet bouwen, de Barberini, een van de voornaamste dynastieën van Rome vormde. Nu herbergt het prachtige barokinterieur de Galleria Nazionale d'Arte Antica, een deel van de nationale kunstcollectie en een van de belangrijkste musea van Rome.

Het paleis is een bezienswaardigheid op zich, vol zwierige trappen en prachtige labyrintische vertrekken. De haast overdreven luister van het pronkstuk, de Gran Salone, is ongeëvenaard. Let vooral op het adembenemende plafondfresco door Pietro da Cortona, *Allegorie van de Goddelijke Voorzienigheid* (1638-1639).

Alleen de allerbeste schilderijen kunnen zich met zo'n decor meten – zoals Rafaëls beroemde *La Fornarina*, mogelijk een portret van de maîtresse van de schilder, een bakkersdochter (*fornaio* betekent bakker). Rafaël maakte het vlak voor zijn dood. Verder hangt er vroeg renaissancewerk van schilders als Fra Angelico, Filippo Lippi en Perugino. Uit de late renaissance zijn er onder meer doeken van Titiaan, Tintoretto, Lorenzo Lotto, Caravaggio en Andrea de Sarto. ■

ERVAAR: BEKIJK ROME OP EEN VESPA

Niets is Italiaanser dan op een Vespa door de Romeinse straten rijden. De helft van de bevolking van de stad, jong en oud, lijkt zo'n iconische scooter te hebben en te gebruiken. **Happy Rent** (Via delle Sette Chiese 276e, tel. 06 488 4215, happyrent.com, €€€€€) heeft vijf begeleide thematische stadstours op vintage Vespa's en Lambretta's, een andere klassieke scooter. De meeste tours duren vier uur. Tijdens de 'Roman Holiday Tour' rijdt u met een gids langs verschillende locaties waar Gregory Peck en Audrey Hepburn waren tijdens de opnames van *Roman Holiday* (1953). Vele daarvan zijn onmiddellijk herkenbaar zoals de Trevifontein. Een andere populaire excursie is de 'Secret Rome Tour' waarin delen van de stad worden bezocht waar toeristen doorgaans niet komen.

Reisgids
ITALIË

Wereldwijd nemen experts van National Geographic een kijkje achter de schermen en dringen door tot de kern van de cultuur, de geschiedenis en het volk van een land. Dankzij National Geographic Reisgidsen kan hun ervaring de jouwe worden.

DE REIS INDELEN, beknopte kennismaking met Italië, zodat je je reis op je eigen wensen en interessegebieden kunt afstemmen.

ERVAAR unieke belevenissen, waaronder een bezoek aan een gondelwerf in Venetië, de jacht op truffels in Umbrië en de Stromboli bij nacht.

INSIDER TIPS van de schrijvers en fotografen van National Geographic, maar ook van plaatselijke deskundigen, over hun favoriete plekjes, praktische zaken en veel meer.

WANDELINGEN EN AUTOTOCHTEN, voorzien van duidelijke kaartjes, waaronder de historische hoogtepunten van middeleeuws Rome en het centrum van Florence, het idyllische landschap van de Chianti-streek en de romaanse pracht van zuidelijk Puglia.

EXCURSIES BUITEN DE GEBAADE PADEN, zoals een bezoek aan het mooie Lago d'Iseo, de middeleeuwse heuvelsteden van Umbrië, de kust bij Gargano aan de Adriatische Zee en het landschap van Sardinië.

NIET MISSEN Bij elk hoofdstuk vind je verwijzingen naar nadere informatie over sterk aanbevolen bezienswaardigheden en activiteiten.

PRACHTIGE KLEURENFOTO'S EN HANDIGE KAARTEN maken het eenvoudig te kiezen, je reis uit te stippelen en overal het mooiste te zien.

NUR 512

9 789043 924221